

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА. КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 347.962:347.963:341.645](4)

DOI <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2026-95-3-8>**Берднік Інна Володимирівна,**

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри правоохоронної діяльності та загальноправових дисциплін

(Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2672-2864>

СТАНДАРТИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУДДІВ І ПРОКУРОРІВ У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

У статті досліджено стандарти дисциплінарної відповідальності суддів і прокурорів, сформовані у практиці Європейського суду з прав людини. Проаналізовано ключові вимоги щодо законності, незалежності, безсторонності, справедливості дисциплінарного провадження, пропорційності дисциплінарних санкцій та забезпечення права на ефективний судовий захист. Обґрунтовано значення практики ЄСПЛ для вдосконалення національних механізмів дисциплінарної відповідальності відповідно до європейських стандартів.

Ключові слова: дисциплінарна відповідальність, суддя, прокурор, Європейський суд з прав людини, міжнародні стандарти, незалежність суддів, незалежність прокурорів, справедливий суд, верховенство права.

Постановка проблеми. Дисциплінарна відповідальність суддів і прокурорів є важливим елементом забезпечення професійної доброчесності, підзвітності та належного функціонування системи правосуддя. Водночас її призначення полягає не лише у притягненні до відповідальності, а й у забезпеченні балансу між високими стандартами професійної етики та гарантіями незалежності осіб, які здійснюють правосуддя або беруть участь у його здійсненні. Тому дисциплінарні процедури мають ґрунтуватися на принципах верховенства права, законності, правової визначеності, пропорційності та справедливого процесу.

Практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) свідчить, що дисциплінарні провадження щодо суддів і прокурорів безпосередньо пов'язані із гарантіями, передбаченими Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод [1]. Хоча Конвенція не містить спеціальних норм щодо дисциплінарної відповідальності, ЄСПЛ сформував систему стандартів, що впливають насамперед зі статей 6, 8, 10, 13 і 18 Конвенції. Вони охоплюють вимоги до незалежності та безсторонності дисциплінарного органу, законності підстав відповідальності, дотримання процесуальних гарантій, права бути вислуханим, належного мотивування рішень, ефективного судового контролю та пропорційності дисциплінарних санкцій.

Особливого значення ці стандарти набувають щодо суддів, оскільки дисциплінарна відповідальність не може використовуватися як засіб впливу на здійснення правосуддя. Водночас ЄСПЛ послідовно поширює

аналогічні гарантії й на прокурорів, наголошуючи, що дисциплінарні процедури не можуть бути інструментом політичного чи адміністративного тиску або впливу на реалізацію їхніх процесуальних повноважень.

Аналіз практики ЄСПЛ свідчить про формування єдиного європейського підходу до дисциплінарної відповідальності суддів і прокурорів. Незважаючи на відмінності їхнього конституційно-правового статусу, Суд застосовує спільні стандарти, які охоплюють законність, незалежність і безсторонність дисциплінарного органу, справедливість процедури, ефективний судовий контроль, належне мотивування рішень та пропорційність дисциплінарних санкцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних наукових досліджень засвідчує стійкий інтерес до проблем дисциплінарної відповідальності суддів та прокурорів, що обумовлено потребою вдосконалення механізмів її правового регулювання та їх гармонізації з міжнародними стандартами. Питання дисциплінарної відповідальності суддів та судового контролю за законністю рішень про притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності вже були предметом наукових досліджень, зокрема у працях Н. Антонюк [2], О. Банчука [3], Д. Белова [4], М. Белової [4], А. Бойка [5], О. Верби-Сидор [2], М. Каменєва [3], Є. Крапивіна [3], Б. Малишева [3], Т. Пашука [2], В. Петраковського [3], С. Подкопаєва [6], С. Рабіновича [2], В. Рибалка [7], М. Цапок [3] та інших. Вагомий внесок у розроблення теоретичних і практичних аспектів дисциплінарної відповідальності прокурорів зробили С. Гриненко [8],

С. Костенко [9], О. Проневич [10], Б. Семененко [11] та інші науковці. Так, Н. Антонюк досліджувала дисциплінарну відповідальність суддів, зокрема проблеми судового контролю за рішеннями дисциплінарних органів та вплив практики ЄСПЛ на формування відповідних правових стандартів [2]. А. Бойко комплексно дослідив підстави, процедури та міжнародні стандарти дисциплінарної відповідальності суддів [4]. С. Подкопаєв приділив увагу гарантіям незалежності суддів та їх взаємозв'язку з дисциплінарною відповідальністю [6]. О. Проневич проаналізував організаційно-правові засади дисциплінарної відповідальності прокурорів та особливості функціонування дисциплінарних органів прокуратури [10]. С. Гриненко досліджував правову природу дисциплінарної відповідальності прокурорів, її підстави та порядок реалізації [8]. В. Рибалко висвітлює питання судового контролю за рішеннями органів, уповноважених здійснювати дисциплінарне провадження щодо суддів [7]. Водночас, незважаючи на вагомий науковий доробок, комплексний аналіз стандартів дисциплінарної відповідальності суддів і прокурорів, сформованих у практиці ЄСПЛ, а також їх порівняльне дослідження крізь призму рішень Суду щодо обох категорій представників правосуддя, у вітчизняній юридичній науці залишається недостатньо розробленим.

Метою статті є дослідження стандартів дисциплінарної відповідальності суддів і прокурорів, сформованих у практиці ЄСПЛ, визначення їх основних елементів та обґрунтування значення для формування національної дисциплінарної практики.

Виклад основного матеріалу. ЄСПЛ розглядає дисциплінарне провадження не лише як засіб забезпечення професійної дисципліни, а й як механізм, що може впливати на незалежність суддів і прокурорів. Тому дисциплінарна відповідальність повинна відповідати принципам законності, правової визначеності, пропорційності та справедливості. Дисциплінарні проступки мають бути чітко визначені законом, а санкції – відповідати характеру проступку, ступеню вини та його наслідкам. Найсуворіші стягнення, зокрема звільнення, допускаються лише за виняткових обставин [2, с. 35].

Важливими гарантіями справедливої процедури є право на захист, доступ до матеріалів справи, можливість подавати докази й пояснення, користуватися правовою допомогою, брати участь у змагальному розгляді та отримати вмотивоване рішення. Не менш важливими є незалежність і безсторонність дисциплінарного органу, а також ефективний судовий контроль, який має забезпечувати перевірку не лише законності процедури, а й фактичних обставин, правильності застосування права та пропорційності дисциплінарного стягнення [5, с. 65].

ЄСПЛ виходить із того, що дисциплінарні рішення, пов'язані зі звільненням або іншими істотними обмеженнями професійної діяльності, можуть становити втручання у право на повагу до приватного життя, гарантоване статтею 8 Конвенції. У таких випадках перевіряється, чи було втручання передбачене законом, чи переслідувало легітимну мету та чи було необхідним у демократичному суспільстві з огляду на його вплив на професійну репутацію, кар'єру й соціальний статус особи.

Таким чином, незалежно від відмінностей у правовому статусі суддів і прокурорів, ЄСПЛ застосовує єдині стандарти дисциплінарного провадження, які забезпечують баланс між суспільним інтересом у підтриманні професійної доброчесності та ефективним захистом прав людини.

Важливе місце у формуванні європейських стандартів дисциплінарної відповідальності суддів і прокурорів займає практика ЄСПЛ щодо застосування статті 8 Конвенції [1]. Суд виходить із того, що звільнення, дострокове припинення повноважень чи інші істотні обмеження професійної діяльності можуть становити втручання у право на повагу до приватного життя, оскільки поняття «приватне життя» охоплює також професійну діяльність, якщо відповідні рішення істотно впливають на кар'єру, репутацію чи соціальні зв'язки особи.

Ключове значення у формуванні цього підходу має рішення Великої палати у справі «Денісов проти України» (Denisov v. Ukraine), в якому ЄСПЛ сформулював два критерії оцінки застосовності статті 8 Конвенції: причинний (reason-based approach), коли рішення ґрунтується на оцінці приватного життя особи, та наслідковий (consequence-based approach), коли визначальним є істотний вплив рішення на професійну діяльність, репутацію чи соціальний статус заявника [12].

Причинний підхід був застосований у справі «Озпінар проти Туреччини» (Özpinar v. Türkiye), де дисциплінарне звільнення судді ґрунтувалося на оцінці її особистого життя [13]. Натомість наслідковий підхід отримав розвиток у справах «Олександр Волков проти України» (Oleksandr Volkov v. Ukraine) [14], «Денісов проти України» [12], «Куликов та інші проти України» (Kulykov and Others v. Ukraine) [15] та «Ерменї проти Угорщини» (Erményi v. Hungary) [16], у яких Суд визнав, що звільнення або дострокове припинення повноважень може становити втручання у приватне життя через його вплив на професійну репутацію, кар'єру та матеріальне становище.

ЄСПЛ також сформулював процесуальні стандарти дисциплінарного провадження, які передбачають незалежність і безсторонність дисциплінарного органу, правову визначеність, право бути вислуханим, доступ до матеріалів справи, правничу допомогу, ефективний судовий перегляд і належне мотивування рішень.

Зазначені підходи поширюються і на прокурорів. Хоча практика ЄСПЛ у цій сфері є менш розвинутою, Суд послідовно наголошує, що дисциплінарні та кадрові рішення не можуть використовуватися як засіб політичного чи адміністративного впливу. У справі «Ковеші проти Румунії» (Kövesi v. Romania) [17] ЄСПЛ підкреслив, що дострокове припинення повноважень керівника прокуратури без ефективного судового контролю та належних процесуальних гарантій порушує вимоги Конвенції, підтвердивши необхідність забезпечення інституційної незалежності прокурорів.

Одним із ключових рішень ЄСПЛ у сфері дисциплінарної відповідальності суддів є справа «Олександр Волков проти України» [14], яка заклала основу сучасних європейських стандартів незалежності судової влади. Суд не лише встановив порушення статті 6 Конвенції [1], а й сформулював базові вимоги до дисциплінарного провадження: законність підстав дисциплінарної відповідальності, правову визначеність дисциплінарних норм, незалежність і безсторонність дисциплінарного органу, ефективний судовий контроль, пропорційність дисциплінарних санкцій та недопустимість використання дисциплінарних процедур як засобу впливу на незалежність суддів.

Справа стосувалася звільнення судді Верховного Суду України за порушення присяги. Вища рада юстиції (далі – ВРЮ) внесла подання про його звільнення, яке було підтримане Верховною Радою України, тоді як національні суди не забезпечили ефективного перегляду законності цього рішення.

Оцінюючи обставини справи, ЄСПЛ дійшов висновку, що дисциплінарне провадження не відповідало вимогам статті 6 Конвенції [1]. Суд наголосив, що дисциплінарний орган має бути незалежним не лише формально, а й з огляду на порядок його формування та здійснення повноважень. Особливу увагу Суд приділив принципу безсторонності, застосувавши суб'єктивний та об'єктивний критерії її оцінки. Якщо суб'єктивний критерій стосується наявності особистої упередженості членів дисциплінарного органу, то об'єктивний спрямований на перевірку того, чи виключає інституційна модель його діяльності будь-які обґрунтовані сумніви щодо неупередженості.

Вирішальним стало те, що члени ВРЮ, які ініціювали дисциплінарне провадження або здійснювали попередню перевірку, одночасно брали участь в ухваленні остаточного рішення про звільнення судді. Таке поєднання процесуальних функцій ЄСПЛ визнав несумісним із принципом *nemo iudex in causa sua* («ніхто не може бути суддею у власній справі»), оскільки воно об'єктивно ставило під сумнів безсторонність дисциплінарного органу.

Правова позиція ЄСПЛ у справі «Олександр Волков проти України» [14] має фундаментальне значення для формування європейських стандартів дисциплінарної відповідальності суддів і прокурорів. Суд наголосив, що дисциплінарне провадження повинно здійснюватися незалежним і безстороннім органом, вільним від політичного чи адміністративного впливу. Особливу увагу ЄСПЛ приділив інституційній незалежності Вищої ради юстиції, зазначивши, що більшість її членів на момент розгляду справи не були суддями, а окремі члени, зокрема Генеральний прокурор України та Міністр юстиції, входили до її складу *ex officio*, що породжувало обґрунтовані сумніви щодо незалежності дисциплінарного органу. Крім того, більшість членів ВРЮ не здійснювали свої повноваження на постійній основі, що також могло впливати на їхню незалежність.

Окремим порушенням принципу безсторонності Суд визнав поєднання в одних і тих самих осіб функцій попередньої перевірки дисциплінарних матеріалів, їх розслідування та ухвалення остаточного рішення, що суперечить принципу *nemo iudex in causa sua*. ЄСПЛ також критично оцінив участь Верховної Ради України у процедурі звільнення судді, оскільки остаточне рішення ухвалював політичний орган, що не забезпечувало достатніх гарантій незалежного дисциплінарного провадження.

Важливою складовою справедливої дисциплінарної процедури Суд визнав ефективний судовий контроль. Перегляд дисциплінарного рішення має здійснюватися судом із повною юрисдикцією (*full jurisdiction*), уповноваженим перевіряти фактичні обставини справи, правильність застосування норм права, оцінку доказів, пропорційність дисциплінарного стягнення та законність усієї процедури. У справі «Олександр Волков проти України» такого контролю забезпечено не було, оскільки національні суди обмежилися формальною перевіркою законності рішення, що стало однією з підстав встановлення порушення статті 6 Конвенції.

Поряд із процесуальними гарантіями ЄСПЛ сформулював і матеріально-правові стандарти дисциплінарної відповідальності. Суд наголосив, що підстави дисциплінарної відповідальності мають бути чіткими, передбачуваними та визначеними законом, а дисциплінарні санкції не можуть ґрунтуватися на надто широких чи оціночних поняттях. Законодавча конструкція

«порушення присяги судді» була визнана такою, що не відповідала вимогам правової визначеності, оскільки не дозволяла передбачити, які саме дії можуть стати підставою для застосування найсуворішого дисциплінарного стягнення. Водночас Суд зазначив, що правова визначеність не потребує абсолютної деталізації законодавства, однак вимагає його послідовного та передбачуваного тлумачення. ЄСПЛ також звернув увагу на недоліки регулювання строків притягнення до дисциплінарної відповідальності, порядку їх обчислення та критеріїв вибору виду дисциплінарного стягнення, що не забезпечувало належних гарантій від свавільного застосування дисциплінарних санкцій.

Таким чином, рішення ЄСПЛ у справі «Олександр Волков проти України» сформувало комплекс європейських стандартів дисциплінарної відповідальності, які охоплюють інституційну незалежність і безсторонність дисциплінарного органу, розмежування процесуальних функцій, відсутність політичного впливу, ефективний судовий контроль із повною юрисдикцією, принцип законності, правову визначеність, пропорційність дисциплінарних санкцій та дотримання належної правової процедури. Ці стандарти мають універсальний характер і застосовуються як до дисциплінарної відповідальності суддів, так і прокурорів.

Правові позиції, сформульовані у справі «Олександр Волков проти України», були розвинуті у рішеннях «Куликов та інші проти України» [14] та «Денісов проти України» [12], у яких ЄСПЛ підтвердив значення принципів правової визначеності, незалежності дисциплінарних органів, ефективного судового контролю та справедливого провадження.

У справі «Денісов проти України» [12] Велика палата ЄСПЛ визнала, що гарантії Конвенції поширюються не лише на звільнення судді з посади, а й на інші кадрові рішення, якщо вони істотно впливають на професійну діяльність, репутацію чи кар'єру особи. Такий підхід розширив сферу застосування європейських стандартів дисциплінарної відповідальності та посилив гарантії незалежності представників судової влади.

Справа «Рамуш Нуніш де Карвалью е Са проти Португалії» (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal*) (Велика палата, заяви №№ 55391/13, 57728/13, 74041/13, рішення від 6 листопада 2018 року) [18] є одним із ключових рішень ЄСПЛ щодо дисциплінарної відповідальності суддів. У ній Суд розвинув стандарти, сформульовані у справі «Олександр Волков проти України» [14], конкретизувавши вимоги до дисциплінарних процедур і меж судового контролю за рішеннями органів суддівського врядування.

Заявниця, суддя суду першої інстанції Португалії, була притягнута до дисциплінарної відповідальності Вищою радою магістратури (*Conselho Superior da Magistratura, CSM*). Верховний суд Португалії, переглядаючи дисциплінарні рішення, обмежився перевіркою їх законності, не дослідивши належним чином фактичні обставини, не допитавши свідків і не провівши відкритого судового засідання [18]. ЄСПЛ підтвердив, що дисциплінарне провадження щодо судді підпадає під дію статті 6 § 1 Конвенції, оскільки стосується його професійного статусу та цивільних прав. Водночас Суд зазначив, що дисциплінарний орган не обов'язково повинен відповідати всім ознакам суду, якщо його рішення підлягають ефективному судовому контролю [18].

Ключовим висновком Великої палати стало тлумачення поняття «повної юрисдикції» (*full jurisdiction*). Суд наголосив, що судовий контроль не може обмежуватися

формальною перевіркою законності, а повинен охоплювати оцінку фактичних обставин, доказів, правильності застосування норм права та пропорційності дисциплінарного стягнення [18]. Також ЄСПЛ підкреслив, що відкритий усний розгляд є загальним правилом у дисциплінарних справах, якщо існує спір щодо фактів або необхідно оцінити докази. Відсутність такого розгляду допускається лише за наявності належно обґрунтованих виняткових підстав.

Таким чином, якщо у справі «Олександр Волков проти України» [14] ЄСПЛ сформулював основоположні стандарти інституційної незалежності дисциплінарного органу, законності підстав дисциплінарної відповідальності та права на ефективний судовий захист, то у справі «Рамуш Нуніш де Карвалью е Са проти Португалії» [18] Суд деталізував процесуальні гарантії такого захисту, визначивши критерії ефективного судового контролю, зміст повної юрисдикції суду та значення права на усне слухання.

Подальший розвиток ці підходи отримали у справі «Цатані проти Греції» (Tsatanis v. Greece) [19], у якій ЄСПЛ застосував аналогічні стандарти до дисциплінарної відповідальності прокурорів. На відміну від «Рамуш Нуніш де Карвалью е Са проти Португалії» [18], де основна увага була зосереджена на ефективності судового контролю, у справі «Цатані проти Греції» [19] Суд акцентував на вимогах об'єктивної безсторонності дисциплінарної процедури. У сукупності в рішеннях «Олександр Волков проти України» [14], «Рамуш Нуніш де Карвалью е Са проти Португалії» [18] та «Цатані проти Греції» [19] ЄСПЛ сформував комплекс європейських стандартів дисциплінарної відповідальності суддів і прокурорів, що охоплює принципи законності, незалежності, безсторонності, ефективного судового контролю, право бути вислуханим і пропорційності дисциплінарних санкцій.

Особливе значення для формування європейських стандартів дисциплінарної відповідальності прокурорів має рішення ЄСПЛ у справі «Цатані проти Греції» [19], у якій Суд уперше комплексно оцінив дисциплінарне провадження щодо прокурора. Заявниця – прокурор Апеляційного суду Афін – стверджувала, що дисциплінарна процедура не була безсторонньою, оскільки Президент Касаційного суду одночасно здійснювала попередню перевірку, ініціювала дисциплінарне провадження, розглядала заяву про власний відвід і публічно висловила позицію щодо його обґрунтованості. ЄСПЛ підтвердив застосовність статті 6 Конвенції до дисциплінарних проваджень щодо прокурорів, якщо вони впливають на професійний статус особи, та, застосувавши критерії, сформульовані у справі «Вільго Ескелінен та інші проти Фінляндії» (Vilho Eskelinen and Others v. Finland) [20], визнав дисциплінарні ради Касаційного суду «судом, встановленим законом», однак встановив порушення вимоги об'єктивної безсторонності [19].

Суд наголосив, що для встановлення порушення достатньо існування обґрунтованих сумнівів у неупередженості дисциплінарного органу. Поєднання однією посадовою особою функцій перевірки, ініціювання дисциплінарного провадження та публічного висловлення позиції щодо його результатів було визнано несумісним

із вимогами статті 6 Конвенції. При цьому ЄСПЛ оцінював не обґрунтованість дисциплінарного рішення, а відповідність процедури стандартам справедливого судового розгляду [19].

Рішення «Цатані проти Греції» [19] стало логічним продовженням правових позицій, сформульованих у справах «Олександр Волков проти України» [14] та «Рамуш Нуніш де Карвалью е Са проти Португалії» [18]. Якщо в цих рішеннях Суд визначив стандарти дисциплінарної відповідальності суддів, то у справі «Цатані проти Греції» поширив їх на прокурорів, наголосивши на необхідності забезпечення незалежності, безсторонності та справедливості дисциплінарних процедур.

Таким чином, ЄСПЛ сформував універсальну систему стандартів дисциплінарної відповідальності суддів і прокурорів, яка охоплює законність дисциплінарного переслідування, інституційну незалежність і безсторонність дисциплінарного органу, недопустимість поєднання процесуальних функцій, право на справедливий розгляд, належне мотивування рішень та ефективний судовий контроль. Ці стандарти покликані унеможливити використання дисциплінарних процедур як засобу інституційного чи політичного впливу на представників судової влади та прокуратури.

Висновки. Практика ЄСПЛ сформувала цілісну систему європейських стандартів дисциплінарної відповідальності суддів і прокурорів, засновану на принципах верховенства права, незалежності правосуддя та справедливого судового розгляду. Аналіз рішень «Олександр Волков проти України», «Рамуш Нуніш де Карвалью е Са проти Португалії», «Денісов проти України», «Куликов та інші проти України», «Ковеші проти Румунії» та «Цатані проти Греції» свідчить про послідовне формування процесуальних і матеріально-правових стандартів дисциплінарного провадження.

До таких стандартів належать законність і правова визначеність підстав дисциплінарної відповідальності, незалежність і безсторонність дисциплінарного органу, недопустимість поєднання процесуальних функцій, право на захист, ефективний судовий контроль із повною юрисдикцією, право бути вислуханим, належне мотивування рішень, відкритість процедури та пропорційність дисциплінарних санкцій. Практика Суду також підтверджує, що дисциплінарне провадження не може використовуватися як засіб політичного, адміністративного чи інституційного впливу на суддів і прокурорів.

Важливим етапом розвитку практики ЄСПЛ стало поширення сформованих щодо суддів стандартів на прокурорів, що свідчить про становлення єдиного європейського підходу до дисциплінарної відповідальності представників судової влади та прокуратури з урахуванням особливостей їхнього правового статусу.

Для України правові позиції ЄСПЛ мають практичне значення під час удосконалення законодавства, діяльності дисциплінарних органів і формування національної дисциплінарної практики. Їх імплементація сприятиме зміцненню незалежності судової влади й прокуратури, підвищенню довіри до правосуддя та забезпеченню належного балансу між дисциплінарною відповідальністю і гарантіями незалежності.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. ETS №005 Рим, 4 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 18.07.2026).
2. Антонюк Н., Верба-Сидор О., Пашук Т., Рабінович С. Незалежність і дисциплінарна відповідальність суддів: міжнародні стандарти й національна практика : монографія. Львів : Медицина і право, 2020. 249 с.

3. Дисциплінарна відповідальність прокурорів в Україні / О. Банчук, М. Каменєв, Є. Крапивін, Б. Малишев, В. Петраковський, М. Цапок. Київ: Москаленко О. М., 2019. 140 с.
4. Бойко А. М. Дисциплінарна відповідальність суддів: стандарти, підстави і процедури : практичний посібник. Київ : USAID, 2021. 200 с.
5. Белов Д. М., Белова М. В. Дисциплінарна відповідальність представників судової влади: окремі доктринальні підходи. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія «Право»*. 2025. Випуск 90: ч. 5. С. 15-21. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.5.2>
6. Подкопаєв С. Про дисциплінарну відповідальність суддів. *Юстиніан*: інформаційний веб-сайт. 2016. URL: <http://justinian.com.ua/article.php?id=1778> (дата звернення: 18.07.2026).
7. Стратонов В., Рибалко В. Дисциплінарна відповідальність суддів за порушення засад рівності та змагальності. *Юридична психологія*. 2023. №1 (32). С. 16–22. DOI: 10.33270/03233201.16
8. Гриненко С. В. Міжнародні стандарти дисциплінарної відповідальності прокурорів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2023. № 6. С. 34-42. DOI: 10.32999/ksu2307-8049/2023-6-6.
9. Костенко С. Дисциплінарна відповідальність прокурорів: національна практика та міжнародний досвід. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2025. № 73. С. 112-116. DOI: 10.32782/2307-1745.2025.73.23
10. Проневич О. С. Дисциплінарна відповідальність прокурорів: доктринальне обґрунтування і легальне закріплення. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 213-222.
11. Семененко Б. В. Правове регулювання дисциплінарної відповідальності посадових осіб органів прокуратури : дис. ... д-ра філософ. : 081. Київ, 2021. 238 с.
12. Справа «Денісов проти України» (Заява № 76639/11) : рішення Європейського суду з прав людини від 25.09.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c96#Text (дата звернення: 18.07.2026).
13. Özpinar v. Turkey: judgment of the European Court of Human Rights of 19 October 2010, application no. 20999/04. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-201942> (date of access: 18.07.2026).
14. Справа «Олександр Волков проти України» (Заява № 21722/11) : рішення Європейського суду з прав людини від 09.01.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947#Text (дата звернення: 18.07.2026).
15. Справа «Куліков та інші проти України» (Заяви № 5114/09 та 17 інших) : рішення Європейського суду з прав людини від 19.01.2017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b94#Text (дата звернення: 18.07.2026).
16. Erményi v. Hungary : judgment of the European Court of Human Rights of 22 November 2016, application no. 22254/14. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-168793> (date of access: 13.08.2026).
17. Kövesi v. Romania : judgment of the European Court of Human Rights of 5 May 2020, application no. 3594/19. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-202415> (date of access: 13.08.2026).
18. Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal [GC] : judgment of the European Court of Human Rights of 6 November 2018, applications nos. 55391/13, 57728/13 and 74041/13. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187507> (date of access: 13.08.2026).
19. Tsatani v. Greece : judgment of the European Court of Human Rights of 14 October 2025, application no. 42514/16. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-245246> (date of access: 13.08.2026).
20. Vilho Eskelinen and Others v. Finland [GC] : judgment of the European Court of Human Rights of 19 April 2007, application no. 63235/00. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80249> (date of access: 13.08.2026).

References

1. Konventsia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod. ETS No. 005, Rym, 4 lystopada 1950 roku. [*Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text [in Ukrainian]
2. Antoniuk, N., Verba-Sydor, O., Pashuk, T., & Rabinovych, S. (2020). *Nezalezhnist i dystsyplinarna vidpovidalnist suddiv: mizhnarodni standarty y natsionalna praktyka: monohrafiia* [Judicial Independence and Disciplinary Liability of Judges: International Standards and National Practice: Monograph]. Medysyna i pravo. [in Ukrainian]
3. Banchuk, O., Kameniev, M., Krapyvin, Ye., Malyshev, B., Petrakovskiy, V., & Tsapok, M. (2019). *Dystsyplinarna vidpovidalnist prokuroriv v Ukraini* [Disciplinary Liability of Prosecutors in Ukraine]. Moskalenko O. M. [in Ukrainian]
4. Boiko, A. M. (2021). *Dystsyplinarna vidpovidalnist suddiv: standarty, pidstavy i protsedury: praktychnyi posibnyk* [Disciplinary Liability of Judges: Standards, Grounds and Procedures: Practical Guide]. USAID. [in Ukrainian]
5. Bielov, D. M., & Bielova, M. V. (2025). *Dystsyplinarna vidpovidalnist predstavnykiv sudovoi vlady: okremi doktrynalni pidkhody* [Disciplinary Liability of Representatives of the Judiciary: Certain Doctrinal Approaches]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya "Pravo"* [Uzhhorod National University Herald. Law Series], 90(5), 15–21. <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/340654/328694> <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.5.2> [in Ukrainian]
6. Podkopaiev, S. (2016). *Pro dystsyplinarnu vidpovidalnist suddiv* [On the Disciplinary Liability of Judges]. *Yustynian* [Justinian]. <http://justinian.com.ua/article.php?id=1778> [in Ukrainian]
7. Stratonov, V., & Rybalko, V. (2023). *Dystsyplinarna vidpovidalnist suddiv za porushennia zasad rivnosti ta zmahalnosti* [Disciplinary Liability of Judges for Violating the Principles of Equality and Adversarial Proceedings]. *Yurydychna psykholohiia* [Legal Psychology], (1(32)), 16–22. <https://psychped.naiu.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/1565/1557> <https://doi.org/10.33270/03233201.16> [in Ukrainian]
8. Hrynenko, S. V. (2023). *Mizhnarodni standarty dystsyplinarnoi vidpovidalnosti prokuroriv* [International Standards of Disciplinary Liability of Prosecutors]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya Yurydychni nauky* [Kherson State University Scientific Bulletin. Series: Legal Sciences], (6), 34–42. <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-6-6> [in Ukrainian]
9. Kostenko, S. (2025). *Dystsyplinarna vidpovidalnist prokuroriv: natsionalna praktyka ta mizhnarodnyi dosvid* [Disciplinary Liability of Prosecutors: National Practice and International Experience]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho*

universytetu. Serii: Yurytsprudentsiia [Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence], (73), 112–116. <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc73/23.pdf> <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2025.73.23> [in Ukrainian]

10. Pronevych, O. S. (2015). Dystsyplinarna vidpovidalnist prokuroriv: doktrynalne obgruntuvannia i lehalne zakriplennia [Disciplinary Liability of Prosecutors: Doctrinal Justification and Legal Consolidation]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav* [Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs], (3), 213–222. [in Ukrainian]

11. Semenenko, B. V. (2021). *Pravove rehuliuвання dystsyplinarnoi vidpovidalnosti posadovykh osib orhaniv prokuratury* [Legal Regulation of Disciplinary Liability of Officials of the Prosecutor's Office] (Doctoral dissertation). Kyiv. [in Ukrainian]

12. European Court of Human Rights. (2018, September 25). *Denisov v. Ukraine* (Application No. 76639/11). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c96#Text

13. *Özpinar v. Turkey*, Application no. 20999/04, European Court of Human Rights (2010, October 19). <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-201942>

14. European Court of Human Rights. (2013, January 9). *Oleksandr Volkov v. Ukraine* (Application No. 21722/11). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947#Text

15. European Court of Human Rights. (2017, January 19). *Kulykov and Others v. Ukraine* (Applications Nos. 5114/09 and 17 others). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b94#Text

16. *Erményi v. Hungary*, Application no. 22254/14, European Court of Human Rights (2016, November 22). <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-168793>

17. *Kövesi v. Romania*, Application no. 3594/19, European Court of Human Rights (2020, May 5). <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-202415>

18. *Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal* [GC], Applications nos. 55391/13, 57728/13 and 74041/13, European Court of Human Rights (2018, November 6). <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187507>

19. *Tsatani v. Greece*, Application no. 42514/16, European Court of Human Rights (2025, October 14). <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-245246>

20. *Vilho Eskelinen and Others v. Finland* [GC], Application no. 63235/00, European Court of Human Rights (2007, April 19). <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80249>

Berdnik Inna,

Doctor of Law, Professor,

Professor at the Department of Law Enforcement Activity and General Legal Disciplines

(National University “Chernihiv Polytechnic”, Chernihiv)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2672-2864>

STANDARDS OF DISCIPLINARY LIABILITY OF JUDGES AND PROSECUTORS IN THE CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

The article examines the international standards of disciplinary liability of judges and prosecutors developed in the case law of the European Court of Human Rights (ECtHR). It analyzes the evolution of the Court's legal approaches to disciplinary proceedings as an essential guarantee of judicial independence, prosecutorial autonomy, and the rule of law. The study identifies the key substantive and procedural standards established by the ECtHR and assesses their significance for improving national legislation and disciplinary practice.

*The research focuses on the ECtHR judgments in *Oleksandr Volkov v. Ukraine*, *Denisov v. Ukraine*, *Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal*, *Özpinar v. Türkiye*, *Kulykov and Others v. Ukraine*, *Erményi v. Hungary*, *Kövesi v. Romania*, *Vilho Eskelinen and Others v. Finland*, and *Tsatani v. Greece*. It demonstrates that the Court has developed a coherent system of standards based on the principles of legality, legal certainty, independence and impartiality of disciplinary bodies, separation of procedural functions, proportionality of sanctions, effective judicial review, and the right to a fair hearing. The ECtHR also emphasizes that disciplinary proceedings must not be used as a means of political, administrative, or institutional pressure.*

The article further analyzes the Court's interpretation of Articles 6 and 8 of the Convention in disciplinary cases, showing that sanctions affecting professional status, reputation, or career may interfere with the right to respect for private life. Particular attention is paid to the criteria of objective impartiality, institutional independence, and judicial review with full jurisdiction.

It is concluded that the ECtHR has established universal disciplinary standards applicable to both judges and prosecutors despite differences in their constitutional status. Their implementation into national legislation and practice is essential for strengthening the rule of law, safeguarding judicial and prosecutorial independence, and enhancing public confidence in the justice system.

Key words: disciplinary liability, judge, prosecutor, European Court of Human Rights, international standards, judicial independence, prosecutorial independence, fair trial, rule of law.

Дата першого надходження статті до видання: 20.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.10.2026